

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI : 2413
HALK KÜLTÜRLERİNİ ARAŞTIRMA VE
GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI : 295
SEMİNER, KONGRE BİLDİRİLERİ DİZİSİ : 61

**II. TÜRK HALK KÜLTÜRÜ
ARAŞTIRMA SONUÇLARI SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ**

**16 - 18 Aralık 1998
ANKARA**

Yayımlanan bildirilerin dil, imlâ ve ilmi sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bildirilerdeki görüşler Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve
Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün görüşü anlamında yorumlanamaz.

Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları
Sempozyumu (2.:1998:Ankara)

II. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları
Sempozyumu bildirileri, 16-18 Aralık 1998. -
Ankara : Kültür Bakanlığı, 2000.

XI, 378 s. : rnk. res. ; 24 cm. - (Kültür
Bakanlığı yayınları ; 2413. Halk Kültürlerini
Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
yayınları ; 295. Seminer, kongre bildirileri
dizisi ; 61)

ISBN 975-17-2475-9

I. k.a. II. Seriler:

306.09561

Kültür Bakanlığı'nın 20.04.2000 tarih ve 1576 Sayılı onayı ile
3.000 Adet bastırılmıştır.

ISBN 975-17 2475-9

Tel.: 0.312 - 431 03 20 - 431 59 55 Fax: 431 02 97

Mithatpaşa Cd. No: 18 06420 Yenışehir / ANKARA

www. kultur.gov.tr. e.mail.kultur@kultur.gov.tr.

UŞAK'IN BAZI YÖRELERİNDE DOĞUM ÂDETLERİ

Gülşen BALIKÇI*

GİRİŞ

Doğum dünyanın her yerinde, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babayı değil aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu sopyu da sevindirir. Çünkü her doğum ailenin akrabaların, soyun sopyu sayısını artırmaktadır. Soyun artması, gücün dayanışmanın artması demektir. Aynı zamanda doğum; kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi onun akraba ve grup içindeki yerini de sağlamlaştırır. Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya soya sapa güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı gerek yakınlarınca gerekse çift açısından büyük önem taşımaktadır.

Araştırma yöresinde insanları; gelenek ve görenekler kadının hamileliği öncesinde, doğum öncesinde doğum sırasında ve doğum sonrasında bir takım uygulamalar yapmaya zorlamaktadır.

ARAŞTIRMA BÖLGESİYLE İLGİLİ BİLGİLER

Uşak Ege Bölgesi'nin İçbatı Anadolu eşığı bölümünde yer alan bir ilimizdir. Uşak il topraklar yükseltisi kuzeydoğudan, güneydoğuya doğru alçalan vadilerle oldukça sık ayrılmış bazen ova görümünü almış yer yer dağların serpili olduğu bir yayla görümündedir.

Uşak ili iklimi Akdeniz ikliminin karasal etkilere uğramış bir şeklidir. Burada yazlar daha az sıcak ve daha az süreklidir. Doğal Bitki örtüsü yönünden ağaçlı step hakimdir. Genellikle ağaçlık bölgeler dağ yamaçlarındadır. Ağaç türlerinden özellikle iğne yapraklılardan karaçam, kızılçam, yayvan yapraklılardan meşe türleri özellikle palamut meşesi yaygındır.

Toprağın geniş bir bölümü verimli olmayıp, yörede hayvancılık gelişmiş durumdadır. Uşak'da koyun yününün ana madde olduğu endüstri gelişmiştir. Ekonomik açıdan il ve ilçe merkezlerinde bu endüstri kolunun unsurlarından olan deri işleme atölyeleri yün işleme fabrikaları, iplik, halı,

* Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Folklor Araştırmacısı

bez ve kumaş dokuma fabrikaları önemli bir yer tutmaktadır.

Uşak yöresinin tarih öncesi bir yerleşme alanı olduğu bilinmekle birlikte, Türklerin buraya gelişinden önceki dönem ile ilgili kesin bilgiler yoktur. Bugün ilk bölgesel merkezin nerede kurulduğu bilinmemekte olup "Uşak" kelimesinin Arapça "Âşık" kelimesinin çoğulu ile adlandırıldığı görüşü yaygındır.

29 Ağustos 1920'de Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilen Uşak 1 Eylül 1922'de ordularımız tarafından kurtarılır. 15 Temmuz 1953 tarihinde 6129 sayılı kanunla, Uşak kendi sınırı içindeki ilçelere, Manisa ilinden alınan Eşme ilçesi de katılarak il haline getirilir. Banaz, Sivaslı, Karahallı, Ulubey ve Eşme olmak üzere beş ilçesi bulunmaktadır.

Çalışma 26 Haziran - 8 Mayıs 1997 tarihinde yapılmıştır.

Araştırmada da gözlem ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Bilgiler alanda tespit edildiği gibi verilmiş; yerel dil kullanılmamıştır.

Çalışmanın amacı; doğum olayı ile dünyaya yeni bir canlının gelmesi, anne ve babanın yeni bir statü kazanması nedeniyle uygulanan gelenek görenek ve töresel yaşamı vermek ve günümüzle mukayese etmektir.

DOĞUM ÖNCESİ

Kadının gelin gittiği evde saygınlık kazanması, yer edinmesi, aile reyleri tarafından kabul görmesi, kocasının gözüne girmesi, söz sahibi olması için doğurup çocuk sahibi olması gerekmektedir.

Uşak'ın bazı yörelerinde anne baba çocuklarının mürvetini görmek, yuvalarını kurmak ve torun sevgisini tatmak için; özellikle de oğlan çocuklarını bir an önce evlendirmeye çalışırlar.

Yörede yeni evli kadının en çok beş yıl sonra, (Banaz, Gürlek köyü), "Aradan bir yıl geçtimi" (Banaz, Bahadır köyü), "Yeni evli çiftlerin bir yıl sonra" (Sivaslı, Merkez), "Bir seneyi, iki seneyi geçtimi" (Sivaslı; Tatar kasabası), "Allah verirse çarşafında, vermezse iki sene, üç sene sonra" (Sivaslı Yayalar kasabası), "Bir sene iki sene oldumu." (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü) çocuk sahibi olması beklenir.

Araştırma yöresinde geçmişte gerek ekonomik nedenler gerekse kül-

türel etmenler, en önemli olarak da korunma yöntemlerinin bilinmemesinden çok çocuk sahibi olunurdu. Ancak, günümüzde artık kadınlar bu konuda bilinçlenmiş durumdadır. Yöre halkı bunu şöyle ifade etmektedir,

“Eskiden çok çocuğumuz olurdu, ilaç yoktu ki, hiçbir şey bilmezdik ki.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

“Eskiden çok çocuk istenirdi en az olanın dört olurdu, beş olurdu, yediye sekize kadar olurdu. Çare bilmezlerdi ki o zaman. Bir de çalışan çok olsun, çok işleyelim diye çok çocuk istenirdi.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Eskiden ilim yoktu herkes olan çocuğu doğururdu.” (Sivaslı, Merkez)

“Eskiden olabildiği kadar ona kadar, dokuzu kadar olurdu, bilmezlerdi çare yoktu, şimdi **gali** (artık) ikiye kalıyor.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Eskiden çok çocuk istenirdi, şimdi en fazla iki üç çocuk isteniyor.” (Banaz, Gürlek köyü).

Anadolu'nun her yerinde çocuğu olmayan kadını yüzüne karşı olmasa da arkasından, bazen de (kavgı sırasında) yüzüne karşı söylenen aşağılayıcı sözler vardır. Uşak'da da bununla ilgili tespitler aşağıdaki gibidir;

“Bizde doğurmayan kadına; **kısır, kısır beygir, katır beygir, geçmemiş** denir. Çocuğu olmayan kadın toplum içinde çocuklu kadınlardan eksik durur, kaynananın kaynatanın yanında eksik durur, **honsunurlar**: (söylenirler) çocuğu olmayan kadını sevmezler, **ilinti** (kötülük) yaparlar.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Çocuğu olmayan kadına; çocuğu olmaz, kısır kalmış derler. Çocuğu olmayan kadına, kaynana kaynata **hırıldar** kadının çocuğu olmazsa erkek evlenir.” (Sivaslı Merkez)

“Burda çocuğu olmayan kadına, **kısır, kumlamaz** (doğurmaz) **katır** derler çocuğu olmayan kadın ne kadar olsa dışlanır. Kadına; -Sende kadınımsın çocuk bile doğuramıyorsun derler. Kadınlar konuşma sırasında; -Niye çalışıyorsun? sıpalarına mı kalacak? elinkine kalacak derler. Kaynana çocuğu olmayan kadını sevmez, oğlunu evlendirmeye kalkar.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Eskiden ve şimdi de çocuğu olmayan kadına **kısır** denir. Çocuğuna mı kalacak da çalışıyorsun diye yüzüne vururlar. Çocuğu olmayan kadın ve

erkek horlanır.” (Sivaslı, Yayalar köyü)

“Çocuğu olmayan kadına; - ‘Erkeksin çocuğun olmuyor kısırsın’ derler.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

Yörede çocuk sahibi olunmaması halinde önce kadın suçlanır, erkeğe suç bulunduğu enderdir.

“Çocuğu olmayan erkeğe **kısır** denir.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Erkeğe **kısır dölsüz** derler. -Neyine güveniyorsun dölsüz diye yüzüne vururlar.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Çocuğu olmayan erkeğe **hadım** derler.” (Banaz, Gürlek köyü)

Geçmişte çocuğu olmayan kadınlar genellikle dinsel büyüsel ve halk hekimliği türünden birtakım uygulamalara başvuruyordu, ancak günümüzde daha çok doktora gitmektedirler. Buna karşın az da olsa dinsel büyüsel ve halk hekimliği türünden uygulamalara baş vurulmaktadır. Bununla ilgili tespitleri şu şekilde verebiliriz.

“Eskiden çocuğu olmayan kadınlar hocaya giderler, hoca kadına okur muska yazar. Kadına **tütüncek** verir, içilecek verir. Tütünceği ateşin üstüne kor tütütür, suyun içine atar (külünü) suyunu içer. Bir hafta on gün boyunca içer bir de hoca bir kâğıt verir, -Bunu mezara göm der. Hoca bir de kadının yıldızlanmasına bakar. Çocuğunun olup olmayacağını bilir. Çocuğu yaşamayanı doğup doğup öleni de tekkeye bağlarlar. Kadın tekkeye büyük (çevrede iyi bilinen) biriyle gider, (Abdest alır, bismillah ile tekkeye girer, etrafındakiler: -‘Kalbinden dilediğini dile derler. Dileğini tutar, namazını kılarırsın, türbeye al yeşil bağlarsın, çıkar gelirsin. Al yeşil bağlarken kız olursa adını Satı, oğlan olursa Karaca Ahmet koyacam diye niyet edersin. (Türbedeki dedenin adı olduğu için) .

Çocuğu olmayan kadın duyduğu herşeyi yapar. Ebelere gider, ebeler; bacağından yukarı asarlar, kadının karnını çektirirler (göbek düşkünlüğü var mı diye), kadının karnı açken karnını bağlarlar. İki üç gün bağlı durur. Bağlama işlemini kadının aybaşısı bitti mi hemen yaparlar, o zaman daha kolay hamile kalacağına inanırlar.

Çıkı yaparlar onu koyarlar (rahmine). Dağlarda **kadınlar böceği** var onu toplar çıkı yapıp koyarlar.

Çocuğu olmayan kadını fırına koyup terletirler. (Böylece kadında iltihap olursa o akar) Bundan başka, ceviz yaprağı, pıynar gari (başka) ne bularlarsa kaç türlü ot varsa kazanın içinde kaynatılır. Kadın o otların suyunun içine (dayanabildiği sıcaklıkta olacak) oturur. Parası olan doktora gider. (Banaz Gürlek köyü)

“Çocuğu olmayan kadın hocaya gider hoca; -**Umması** var der gece -Şeytanla birlikte olmuş der. Kadın rüyasında şeytanla ilişkiye girer.

Bir de çocuğu doğup yaşamayanlar tekkeye bağlanırlar, köylü toplanır, tekkeye gider, kurban keser, yemek pişirir, çaput bağlanız. Önde büyük kim varsa onu önder ederiz, namaz kılarız.

Kadın, türbeye bağlanmadan önce, suya bıçak atarım. İmam için, dedeler için ayrı ayrı bıçak atılır. Bıçakların hangisi küflenirse; imam için atılan bıçak küflenirse **imamlık** denir, dedeye atılan bıçak küflenirse **dedelik** denir ve kadın dedeye veya imama götürülür.

Bundan başka dağlarda geven otu vardır, ona süt katılır kadının kasıklarına sarılır, kadının kanallarında ne kadar iltahap varsa akıtır. Buna **geven yakısı** denir. (Banaz, Bahadır köyü)

“Çocuğu olmayan hocaya gider okutur. Köy ebelerine gider, ebe **çömlek** vurur. Çömleği karnına kor, pa muğa gazyağı döker, karnını övaler çömleği vurur. Bu işlem iki üç kez yapılır.

Çocuğu olmayan kadına rahim tıkanmış diye rahimi **iğlerim**. Çiviye rahime doğru sokarım rahimin kapısı açık değilse rahime sokarım. Kasıklar ovalanır, damarlar yumuşasın diye kadının karnını yukarı yukarı tartarım.

Su kaynatılır, içine pırasa atılır onun buğusuna oturulur. Pırasanın buğusu kadının içine girer, rahim kapalı değilse buğunun kokusu kadının ağzına gelir, kapalı ise kadının ağzına gelmez.

Çocuğu doğup yaşamayanlar tekkeye giderler. (Sivaslı, Merkez)

“Çocuğu olmayan kadını; hocaya götürürler, belini çekerler, kasığını ovarlar, saman buğusuna oturturlar (kadının soğuklamasını giderir, kanalları açar), katran buğusuna oturturur; çanağın içine katran koyulur, çanağa ateş koyulur, kadın onun buğusuna oturtulur.

Küfsüz bıçakları suyun içine atarlar, saplarına çaput bağlarlar şu şu

dedeye, Şu Őuraya derler, hangisi küflenirse oraya giderler, bağlanırlar.

Kaplıcalara giderler.

Günümüzde artık daha çok doktora götürölmektedirler.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Çocuğu olmayan kadın hocaya gider hoca muska yapar.

Pırasayı kıyarlar, çömleğe doldururlar, üç kilo pırasaya bir kilo zeytinyağı dökerler, ateŐte susuz pişirirler, kadını onun buğusuna oturturlar. (Dayanabileceği sıcaklıkta iken)

Kerpici oyarlar, içine katran korlar, onun buğusuna oturturlar.

Arpayı tencerede kaynatırlar, üstüne sepet kapatırlar, onun buğusuna oturturlar. Kırılardan derelerden ot toplarlar söğüt yaprağı, ceviz yaprağı kaç çeŐit varsa toplarlar onu kazanda kaynatırlar kadını onun buğusuna oturturlar. Kadını ot karıŐımının (kaynamıŐ) içine yatırıp terletirler. Saman buğusuna oturturlar.

Tekkeye türbeye giderler orda dede mezarı var, kadın elini mezara sokar eline ne gelirse onu yer.

Suya yedi tane bıçak atılır. Her bıçak bir dede, hoca, imam için atılır. Sen neysen o bıçak küflenir (hocalıksan hoca bıcağı, dedeliksən dede bıcağı). Kadın ona gider orda bir kurban keser. Kadın hangi bıçak külendiyse o dedeye bağlanır. Gari çocuk doğana kadar o evden birşey yenmez, içilmez, ellenmez hiçbir Şey alınmaz. Bunlara dikkat edilmezse bağın bozulacağına inanılır.

Çocuğu olmayan kadın bana gelir **cıbar eşi** (rahim) yerinde olmadı mı bana gelir, cıbar eşini çeker bağlarım, göbeğin bulunduğu yerden kavanozla döndürürüm, kasıklarından sarar bağlarım cıbar eşi yukarı çıkar, hazne açılır. Kadın kocasıyla birlikte olurken o bağ açılmaz, birlikte olduktan sonra bağ açılır.

Koyunun yapağısını bir de kuŐun yavrusunu iyece döver çıkı eder oraya (rahime) koruz. EŐeđin boku ile kuŐ eti dövölür çıkı edilir oraya konur.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

Günümüzde istenmeyen hamileliklere tıbbi yöntemlerle son verilmektedir. Ancak geçmişte yöre halkı buna da kendi yöntemleriyle çözüm bul-

maktaydı;

“Ağır kaldırırlar, karına ağır bir şey koyarlar, rahime şiş sokarlar, rahime ebegümece koyarlar, yüksek yerlerden atlarlar, kına içerler, bir yere tutunup aşağı doğru sallanırlar.” (Uşak, Merkez, Dağdemirler köyü)

“Düşürmek isteyen, ağır kaldırır, ebe gümecini pişirir orasına vurur, çocuk düşürmek isteyen yüksekte atlar, motordan atlar”. (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Ebe gümecinin köküyle hazneyi **dürterler**, gripin içerler, karınlarını bellerini bastırırlar, davarların üstünden atlarlar, ağaçlara asılıp sallanırlar, yatarlar karınlarını bellerini çiğnettirirler, kına içerler, bellerine kara tavuk sararlar.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Ebe gümecinin dalı sokulur, ağır yük taşırlar, sabun koyarlar.” (Sivaslı, Merkez)

“Yüksek bir yerden atlarım, ağır kaldırırım, **şişlerim** (rahimi), ebe gümecinin dalı kurutulur, tel şiş gibi sertleştirilir, rahime sokulur. Evveli kadınlar çocuk olmasın diye, oraya aybaşılyken buz koyarlarmış (üşüsün de çocuk olmasın diye.) Bir de rahime tuz koyarlarmış, tuz yakıyorya yumurtalıkları eritirmiş.” (Banaz, Gürlek köyü)

Çok düşük yapan kadın için de yörede bazı söylenceler vardır.

“Çok düşük yapan kadına **imamlıklı, şeytan kadın** derler, gece rüyasında **şeytanlar korkutuyor** derler, Bir de kadın zayıf olur beli zaptetmiyor derler.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Rahim aşağıda oluyorya çocuğu zaptetmiyor.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Özürlendi çocuğu zaptetmiyor, hazne genişlemiş çocuğu tutmuyor, döl tutmuyor derler.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“**Erkek eşek**, doğuramaz **uğursuz** derler.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

Yörede hamile kadına; **Yüklü, ağır ayak, ayağı ağır, iki canlı, iki yüklü, çocuğu var, gebe, kumlayacak** denmektedir.

Yörede; geçmişte hamile kaldığımızı nasıl anladınız sorusunun yanıtları aşağıdaki gibi verilmektedir.

“**Aybaşım doğrulup geçince** anladım beyime söyledim, **-Bende çocuk var** dedim. Aradan üç dört hafta geçti ağzımın tadı bozuldu, kusma

bulantı geldi, rüyamda yiyecek birşeyler görüyorum canım istiyor. keyifsizlik çatıyor, içirimde bulantı oluyor koku hissediyorum, ondan sonra çocuk olduğunu biliyorum.” (Banaz, Gürlek köyü)

“**Günü geçince** hamile olduğunu anlardı, evde kaynanası, görümcesi varsa ona söylerdi.” (Banaz, Bahadır köyü)

“**Üstüm kirlenmez** hamile kaldığımı bilirim, ilk hamile kaldığımı kocama söylerim.” (Sivaslı, Merkez) “**Aybaşım kesilir**, kaynanana -**Üstüm olmuyor** derim.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Göğüslerin arkası tas gibi olur, teker gibi olur, yattığı zaman kadının göğsünün damarı taş gibi olur ondan anlar, kadın hamile kaldığını kocasına der, kaynanasına der.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Kadının **üstü şeker** (kirlenmez), **ağzı bozulur**, iki ay geçtimi kadın kendi kasığından bilir, kasık ceviz gibi olur, hamile kaldığını kocasına söyler, kaynanasına söyleyemez, eskiden utanma vardı.” (Uşak; Merkez Dağdemirler köyü)

Anadolu’da hamileliğin önemli bir bölümünü oluşturan **aşerve** ile ilgili birtakım anlatılar, inanmalar, gelenekler ve görenekler vardır. Uşak’ta konuyla ilgili anlatılar kaynak kişilerden tespit edildiği gibi verilmektedir.

“Aşerirken insanın **kafası döner**, gözün açılmaz uykun gelir, hiçbirşey yiyemezsin herşey kokar. Biz aşermeye **aşerikliği** deriz, aşerirken harama ellemeyiz (doğacak çocuğumuz hırsız olur diye), tavuk yemeyiz (çocuğumuz tüylü olur diye), aşeriliğimiz geçsin diye dağ eriği yeriz, çocuğumuz güzel olsun, yanakları çukur çukur olsun diye elma yeriz.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

“Çocuk üç aylık oldumu **kursağın kısar** birşeyler yiyemezsin kafan döner, uykun gelir, gönlün birşeyler ister aşeriliği budur. Aşerirken hamile kadın boğazına dikkat eder, harama ellese çocuk hayırsız olur, elin (yabancı) birşeyine göz dikmez, balık yemez, yerse; çocuğunun dudağı **yıllık** olur, çocuğun ağzı balık gibi olur, deveye bakmayız çocuğun dudağı iri olur, ciğer doğramayız doğrarken bir yerimize sıçrarsa çocuğun orasında leke olur. Çocuk güzel olsun diye elmaların güzelini yeriz, yanaklarımızı za süreriz, kaşlarımıza sürme çekeriz.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Aşermeye **aşerikliği** deriz. Herşeyi canın ister, rüyanda görürsün.

onları ille yemen gerekir yemezsen çocuğun bir yanı eksik olur, acı yemezsin çocuğun orası burası yara olur, darı (mısır) yemezsin darı yersen çocuk **ısırlıklı** olur, haram yemezsin haram ile **dürülen** çocuk kötü olur; hırsızlıkta yapar, zina da yapar, daha başka kötülükleri de yapar. Ciğeri kavururken kıyarken elinle bir yerine ellemezsin ellersen çocuğun oralarında ciğer beni olur. Balık yemezsin, yersen: çocuğun ağzı balık gibi olur, kelle yemeyiz çocuk sümüklü olur.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Aşerirken kusarsın öteberi canın ister; erik, koruk, has ekmeğin canın ister. Aşeren kadın elin lafından sözünden kendini sakınır, oraya buraya çok gitmez, canı ne isterse onu yer, yoksa çocuğun bir yanı sakat olur.” (Sivaslı, Merkez)

“Aşerirken ağzın tadı olmaz.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Çocuk kalınca **aşeriyon**, yüklü kaldımı aşeriyor deriz. Herşeyi canın ister devanlı elinkini canın yemek ister. Kendi ettiğini yiyemezsin, kokar miden bulanır kusarsın, uykun gelir. Rüyanda aşerdiğin şeyi temsili-eriği verirler sana, sen alamadan uyanıverirsin. Gece rüyanda üzerler seni canının istediğini yiyemezsin. Çocuğunuz güzel olsun diye aşerirken nar yeriz, kırmızı yiyeceklerden yeriz, gözü kara olsun diye zeytin yeriz, yanakları elma gibi olsun diye elma yeriz. Haram maram yemeyiz aşerirken. Aşerirken çok dikkat ederiz, kötü birşeye bakmayız.” (Banaz, Gürlek köyü)

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de hamile kadının doğuracağı çocuğun cinsiyetinin ne olduğu; merak konusu olmuştur. Günümüzde gelişen tıp bilimi hamileliğin belli bir ayından sonra buna kesin yanıt veriyor. Ancak geçmişte halkımız, kadının görüntüsüne, davranışlarına, sancının geliş biçimine kadar başka birçok unsuru da ölçüt alarak birtakım tahminlerde bulunmaktaydı.

“Kız oldumu ardından g... (popon) kocaman oluyor derler, oğlan oldu mu karnın sivri olur; oğlan doğurcan derler. Ekşi acı yediğin zaman kız, tatlı yediğin zaman oğlan doğurcan derler. Kadın güzelleşirse oğlan, çirkinleşirse kız doğacak derler. **Kız kendini, oğlan anayı süsler derler.** Kız mı oğlan mı olacağını anlamak için kelle yerdik. Kellenin sağını solunu tutar (iki hamile kadın) ayırırdık etli tarafı kime gelirse **kız doğuracak**, çıplak tarafı kime gelirse **oğlan doğuracak** derdik” (Banaz Gürlek köyü)

“Kadının g... (kalçası), karnı kocaman olursa kız doğuracak derler. karnı sivri olunca oğlan, yaygın döşşekli olunca kız doğuracak derlerdi.”

“Karnına elledinmi çocuk sağ yana bakıyorsa oğlan, sol yana bakıyorsa kız olur. Kadının karnı kursağına doğru **dineliyorsa** (büyüyorsa) oğlan, g... (kalçası) kocamansa kız deriz. Kız olunca karın **böğürlerine** (yan taraflarına) doğru gelir. Kadının yüzünde **çiğit** (siyah leke) çok olursa kız olur. Oğlan doğuracak kadının yüzü kırmızı olur, yüzünde kara çiğit olmaz.” (Sivaslı, Merkez)

“Senin yükün enli kızın olacak, sivri oğlun olacak derler. Göğüslerin ucu kara olursa oğlan, kırmızı olursa kız doğacak derler. Kara çiğit çok düşerse kız, az düşerse oğlan doğacak derler. Kadının kirpikleri çok dökülürke oğlu olur. Kadın güzelleşirse oğlu çok kararırsa kızı olur. Ekşiyi çok yersen kız, tatlıyı çok yersen oğlan olur.” (Sivaslı Tatar kasabası).

“Kadının g... (kalçası) büyük olursa kız, oğlan doğuracaksa zayıf olur, kirpiğini kaşını döker, kız doğuracaksa kaşları kara kara olur.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Oğlanın sancısı kısa, kızın sancısı uzun olur. Oğlanın sancısı kasıktan bele doğru gelir.” (Uşak, Merkez, Dağdemirler köyü)

Yörede karında ilk çocuk oynadığında **kaynaşiyor** denir. İlk çocuk oynadığı zaman;

“Kadın kendisi güzel ise döner aynaya bakar, kocası güzel ise ona benzesin diye kocasına bakar.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“İlk kaynaştığı zaman **seğiriyor** derler. Çocuğu kendine benzetecek sen aynaya bakacaksın.” (Sivaslı, Tatar kasabası) gibi uygulamalar yapılmaktadır.

DOĞUM SIRASI

Günümüzde Uşak'ın hemen hemen bütün köylerinde sağlık ocağı bulunmakta, sağlık ocağı bulunmayan ve diplomalı doğum ebesi olmayan köylerdeki hamile kadınlar en yakın köydeki sağlık ocağına gitmektedir. Bugün artık köy ebeleri çok zorunlu olmadıkça doğum yaptırmamaktadırlar.

Geçmişte köy ebeleri doğumları evde yaptırmaktadırlar. Köy ebesine

ebe kadın, ebe anne, Ayşe ebe, Fatma ebe gibi isimler verilmektedir. Doğumlar **oturarak** kaynak kişilerin anlatımıyla **çömerek** yaptırılmaktadır.

“Doğum odasında ebeden başka bir de **ard ebesi** olur. Doğum yapılan yerde sabunla sıcak su bulundururuz. Leğenin içine sıcak suyu koyarız, elimizi sabunlar, kadını ağrısı geldikçe çocuk geliyor mu, gelmiyor mu diye bakarız. Göbeği kesmek içinde bıçakla ip bulundururuz. Eskiden çömerek doğum yapardık, arkada ard ebe olur, doğum yapacak kadın çömer, belini de sedire dayar. Eskiden sedire dayanmazdık kadının arkasına destekli tekne korduk. Teknenin üzerine de bez koyardık, tekne kadının kalçalarını acıtmasın diye ard ebe, arkadan kadının koltuklarından tutar, ön ebe (asil ebe) de bebeği alır.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Bir leğenin içine bez sererim, temiz su ile elimi ayağımı sabunlarım, doğumu kadının **çömdüğü** yerde yaptırırım. Benim bir de yardımcım olur, arkada durur kadının koltuklarından tutar, ben de önden çocuğu alırım, göbeğini sağır, güzelce keserim.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Doğum odasında makas, bıçak, iplik, kına tuz olur. Doğum çömerek olur. Yere bir döşek sereriz esas ebe arkada durur. Önde duran ön ebeye kadın kollarını atar, kadın ona dayanır. Arkadaki de çocuğu alır. Eskiden kadının altına toprak dökerlerdi kan ortalığa yayılmasın diye. Çocuk sonuyla oraya düşer. Kına çocuğa ekilir. Çocuk doğunca gözüne limon sıkılır (gözü güzel olsun diye), tuzu da ağzı kokmasın diye ağzına süreriz. (Sivaslı, Merkez)

“Doğum odasında tuz, ip, makas olur. Ebeye yardımcı içeri bir kadın alınır. Kadın ellerinin üstüne çömer, bir ön, bir de ard ebe olur çocuğu ön ebe alır.” (Sivaslı, Tatar kasabası).

“Doğum odasına kadının kaynanası ya da bir akrabası alınır. Yere çaput yazılır, kadın o çaputun üstüne **çocuklar**. Eskiden yatakları kadının yanına yığardık, kadın yataklara yaslanarak çömer altına bir leğen, leğenin içine toprak korduk (kan dışarı akmasın diye) ebe arkada olur, arkadan çocuğu alır”. (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Doğum odasında ben olurum bir de **evlik** (evden biri) varsa o olur. Doğum odasında ip bıçak kına olur. Doğumu oturarak ederiz kadının altı-

na bir oturak koruz, yardımcı arkada durur, ebe önden çocuğu alır, evvel-
den tavana bir örme (ip) atardık kadın ağrı geldikçe oraya abanırdı altında
da bir minder olurdu öyle doğururdu.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

Yöre halkı doğum kolay olsun diye aşağıdaki uygulamalara baş vur-
maktadırlar.

“Kadının örükleri çözülür”, “Tez doğum yapmış biri elinden üç yudum
su içirir”, “Kadın yorgana konur sallanır”, “Koluna girilip gezdirilir”. “İlk
çocukta (ilk doğumda) cıbar eşi tutmasın diye damın küreğinden su içiri-
lir”. “Kadın zor doğum yaparsa senin üstünden kocan geçmiştir denir. Ko-
cası ünlenir kadının üstünden geçirilir”. “Kadın sırta alınıp sallanır”, “Fat-
ma nine eli vardır, el gibi birşeydir doğum zor oldumu onu yıkarlar onun
suyunu içirirler, ya da ondan su içirirler”. “Analı, kızlı ikisi bir evdeyse on-
lar gelir zor doğum yapan kadının gömleğini ipliklikle diğer”. (Ana kız bir ev-
de gelin ise dul kadın, kızını alıp bir başka adamla evlenmiş, kızını da o
adamın oğlu ile evlendirmişse) “Kadının kocası üstünden üç kere adımlar,
kocasına kötülük yaptı da zor doğuruyor diye”, “Kadın hamileyken kötülük
yaptığı düşünülen kişinin elinin kirli suyu içirilir”. “Evdeki ilikler kilitler
açılır, çocuk yeri açılın diye”, “Doğum kolay olsun diye kadın hamileyken
aşağı yukarı çok çalışır”, “Kadını bacağından tutar sallarlar”.

Çocuktan sonra gelen **eşle** ilgili yörede bir takım uygulamalar yapıl-
maktadır.

“Çocuktan sonra gelene biz **çocuğun sonu** deriz çocuk çıktımı son
düşürtülür. Sonu bir poşete koyar gömeriz, toprağa derin gömeriz. Köpek
gelip çıkarmasın diye. Sonun gelmesi gecikirse kadını kollarından tutup
sallarız, karnına bastırırız” (Banaz, Bahadır köyü)

“Çocuktan sonra gelene **çocuğun eşi** deriz, **çocuğun sonu** deriz, **kı-
zan eşi** deriz. Son düşünce alır gider **tersliğe** (gübreliğe) gömerler. Gübre-
ye gömerlerse köpek yemez. Köpeğin sürüyüp götürmesini kötü sayarlar.
Gübrede kalmadı şimdi nereye atacaklar bilmiyorum.” (Banaz, Gürlek kö-
yü)

“**Kızan eşi** deriz, kızan eşi düşmezse ibriğe üflettürürüz.” (Sivaslı, Ya-
yalar kasabası)

“**Çocuğun sonu** deriz. Sonu leğene koyar götürür gömeriz. Sonun gel-

mesi gecikirse kadının karnına nacakla bastırırız.” (Merkez Dağdevirenler köyü)

Yörede zarlı doğan çocuklarla ilgili de birtakım inanmalar vardır.

“Ona biz **duvaklı** doğdu, **surlu** doğdu deriz, sur gözlere iyi gelir.” (Uşak; Merkez, Dağdevirenler köyü)

“**Bürünbeli** doğmuş, **bürünbesi deşilmemiş** deriz.” (Sivaslı Merkez)

“**Duvaklı** derler, duvağını yırtar çocuğu çıkarırız. Uğurlu iyi derler duvaklı doğan çocuğa.” (Banaz, Bahadır köyü)

“**Duvağıyla doğmuş, ilkini yırtamamış** deriz.” (Banaz, Gürlek köyü)

Çocuğun doğum müjdesini doğum odasında bulunanlardan biri verir. Erkek çocuk doğumu daha müjdeli sayılır. Çocuğun babası, dedesi, baba-annesi müjde verene elinde o anda ne varsa onu verir.

Araştırma yöresinde geçmişte ve günümüzde; çocuğun göbeğini keserken, kestikten sonra ve göbek düştüğü zaman yapılan bazı uygulamalar vardır.

“Evela çocuğun sonu kadının karnındayken, çocuğun göbeğine kan soğarsın (çocuk güçlü olsun, kuvvetli olsun diye), sonra bir **karış** bir **sele** diyerekten çocuğun göbeğini kız olursa uzun sesli olsun güzel türkü çağır-sın diye uzun keseriz. Bir karış hemen dibinden bağlarız tam göbeğinin vücudunun yanından) sonra ucundan bağlarız makas ile keseriz. Oğlanınkini bir karış, kızınkini bir sele ölçeriz. **Eveli** (önceden) göbeğe katran eder-dik. O katrandan beze bulaştırır, göbeğin ortasına koruz o göbeği yumuşak tutar. Bir hafta sonrada göbek düşer.

Göbek düşünce o zaman hemen çocuğun **kızılcasına** bakarız suya yatırır, tatlıya yatırırız. Çocuk **çağırır** (ağlar) kızıl düşer, kızılcası var bunun deriz. Göbek düşmeden birşey yapamazsın göbek düştümü, temiz bir beze tatlıyı yayarsın emme bal olsun, emme köpük helvası elinde ne varsa çocu-ğu tatlıya yatırırısın. Çocuk bunda bir saat, iki saat uyursa **tatlı kızılcası** olmuş dersin. Eğer uyumazsa tatlı kızılcası yok dersin o zaman çocuğu or-dan çıkarırsın.

Bir de **et kızılcası** deriz çocuğa et vururuz. Emme karın emme solu-can. Karının pisliğini silkersin, bildiğimiz karını, onun etli yerini çocuğun

göbeğinden aşağı koruz. Solucan **vururuz** (vururuz) solucan ölürse **solucan kızılcası** var deriz. Ölmedimi diri diri kaldımı bir daha vurmamız. Karını bir kere vururuz, bir daha vurmamız onun hiçbir belirtisi olmaz.

ζ **Yumurta kızılcası** da olur. Yumurtanın akını ayırırız, sarısını tabakta çırparız, onuda çocuğun alnından vururuz, vurduğumuz yerler kavlırsa **yumurta kızılcası** olmuş deriz. Bir daha vururuz, kavlamazsa yumurta kızılcası yok der bir daha vurmamız.

Göbek düşünce eğer kız ise; evcil olsun, ev kadını olsun, eve bağlı kalsın diye evin duvarına sokarız.

Okusun, öğretmen olsun, memur olsun diye okula koyarız, Hoca olsun diye camiye koyarız. Mal (hayvan sevsin diye) canlı olsun diye dama (ahıra) gömeriz” (Banaz, Gürlek köyü)

“Kızinkini tam bir sele ölçüp keserim (sesi uzun olsun diye), oğlaninkini biraz daha içerden keserim. Çocuğun göbeğini, son annenin karnında dayken keserim. Göbek düşünce evin duvarına sokarız.” (Banaz, Bahadır köyü) >

ç“Sondan bir karış ölçülür, kan içeri (çocuğa) doğru sağılır (çocuk tok olsun acıkmasın diye) ip ile bağlanır. Bağlanan yerden dört parmak ölçülür kesilir. Göbeğin üstüne çaput koyarız göbek düştümü **supe** (bezden yüzük) ederiz onun üstüne kömür eker çocuğun göbeğine koyarız. Göbeği kestik mi göbeğe eskiden çam çürüğü sürerdik.” (Sivaslı, Merkez)

“Çocuğun göbeği düşünce çaputa sararlar suyun içine atarlar çocuk abdestli olsun diye” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

Anadolu’da çocuk doğunca yapılan bir çok uygulama vardır. Bu uygulamaların büyük bir kısmına Uşak’ta da rastlanmaktadır.)

“Çocuk ılık suyla hemen yıkanır, güzel olsun diye eşin kanından çocuğun yanaklarına sürülür. Çocuk kokmasın, pişmesin diye yıkandıktan sonra her tarafını tuzlarız, ağzına tuz koyarız. Ertesi gün (ısırgısı olmasın diye) tuzu kil ile karıştırırız çocuğun her yerini tuzlarız. Daha sonra kimi çocuğa bal çalar kundaklar, kimi yumurtanın sarısını her yanına sürer kundaklar, kimi koyunun karnı ile kundaklar, kimi de deriyi sarar. Bütün bunlar çocuğun ısırgısı olmasın diye yapılır.’ (Sivaslı Yayalar kasabası)

“Eşin kanından çocuğun yanaklarına sürülür, yanakları kırmızı olsun diye, ağzı kokmasın diye ağzına tuz çalarız, terlemesin diye koltuklarının altına tuz çalarız, her tarafına iyice tuz ekeriz tuzlu olarak biraz durunca yıkarız. Yıkadıktan sonra pişik olmasın diye koltuklarının altına, avuçlarına kına ekeriz. Üç dört gün sonra çocuk ısırgı olmasın diye üç dört tane yumurta yı çırpar çocuğa bularız. Böyle yapınca çocuğun güzel olacağına inanırız.

Bir de dağlarda tavşanak diye bir ot var, onu kaynatır çocuğu onun suyuyla yıkarız, çaputu o suyla ıslatır çocuğu ona sararız, böyle yapınca çocukta yara çıkmaz. Bal pekmezi çalarız bir saat durdumu yıkarız.)

Çocuk doğduğu zaman bağırmasın huyu güzel olsun diyerekten çulun altına bastırırlar. Çocuk 15-20 dakika tuzlu çulun altında durur.” (Banaş, Gürlek köyü)

Bilim dünyasında; çocuğun kundaklanma biçiminin biyolojik ve kişilik gelişiminde etken olduğuna dair bir çok çalışma yapılmış ve bir çok tez öne sürülmüştür.

Araştırma yöresinde; geçmişte kundaklanmaya büyük önem verilirken, günümüzde kundaklama olayı azalmış durumdadır.

“Elekten toprak eleriz, toprak sidiği çocuğun poposuna yapıştırılmaz ona **çocuk topprağı** deriz, onu ısıtırız, çaputları **yazar** (serer), toprağı onun üstüne dökeriz, çocuğu toprağın üstüne yatırırız. Toprakta kızın ve erkek çocuğunun kasıklarına ve göbeğine de döker, kundaklar sıkı sıkı bağlarız)

Kız da erkek de aynı kundaklanır, çocuğun bacakları arasına bir şey konmaz, omuzlar düşük olmasın diye kollarını kundağın içine koymayız. dışarda tutarız. Eskiden çocuğu beşiğe koymazdık, tavandan asılı olan **sal-langaçlara** (salıncak) koyardık.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Üç dört tane bez birbiri üstüne konur, gübresiz yerlerden toplanan temiz toprak bu bezin üstüne konur. Çocuğun üstüne de toprak konur kız da erkek de aynı şekilde kundaklanır.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Koca bezleri (iki veya üç) yayarız üstüne de küçük bir çaput koyarız bağlarız. Çocuk üç günlük oldumu sidiği çaputa az geçsin diye toprağı ısıtır çocuğun altına toprak sereriz. Çocuğun bacakları arasına birşey koymayız. Isıtılan toprak çocuğu sıcak tutar.” (Sivaslı, Merkez)

“Kundaklamaya **çıkılama** deriz. Evveli adetimiz topraktı, çocuk ısın-
sın diye toprağı ısıtırdık.” (Uşak; Merkez Dağdemirler köyü)

“Bizim zamanımızda evveli toprak olurdu, böyle pudra, merhem falan
olmazdı, toprağı elekli kalburdan bir tencereye ya da çuvala elerdik. Çocu-
ğu toprakla kırkı çikasıya kadar kundaklardık. Ellerini de kundağın içine
koyardık. Toprağın çocuğı beslediğine ve geliştirdiğine inanırız. Kızla erke-
ğın kundaklanması aynı olmaz, kız büyüdüğünde doğum yapacak ya çatı-
sı geniş olsun diye arasına kalın bez konur.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Kırdan toprak toplar, ısıtır çocuğı onla kundaklardık o pek sağlıklı
yapardı çocuğı. Çocuk kundaklamaya **çocuk belemek** denir. Kızı belerken
bacakları açık olsun diye kalın sarardık, doğum yapacak ya büyüyünce.”
(Banaz, Bahadır köyü)

Sağlıklı çocuk doğar doğmaz ağlar. Ancak, bazı çocuklar doğdukları
zaman ağlamazlar; doğunca ağlamayan çocuklar için şu uygulamalar yapıl-
maktadır.

“Ağzına üfürürüz, sesi çıkmazsa, soğanı kırar acısını burnuna koku-
turuz.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Durgun bunalmış derler; ayağundan tutar sallarız.” (Sivaslı, Tatar
kasabası)

“Çocuğı tepesi üstü tutar sallarız.” (Sivaslı, Merkez)

“Üstüne soğuk su dökersin”. (Banaz, Bahadır köyü)

Doğumdan sonra kadının karnını sararlar, ayağının altına yüksek bir
şey koyarak yatırırılar. Geçmişte kadının altına sıcak toprak seriyorlardı.
Toprak kadının ısınmasını sağlıyor, Böylelikle içindeki kan dışarı akıyor ka-
dının içi temizleniyordu.

Yörede yeni doğum yapan kadına içerleri üşümesin diye su içirme-
mektedirler. Çorba, pelte süt gibi yiyecekler verilmektedir.

Doğumdan sonra ağrısı ve kanaması olan kadınlar için de yöre halkı
aşağıdaki uygulamalara başvurmakta konuyla ilgili şu açıklamaları yap-
maktadır;

“**Kızan eşi** deriz biz bu çocuğın **ekizi** (ikizi) olur, bizim zamanımızda
karnımız ağırdığında kızan eşi çocuk arıyor karnımızda derdik. O zaman

karnında çocuk sancısı gibi birşey olur, kasıkların, bellerin ağrır, **kızan eşi tutar.**" (Banaz, Gürlek köyü)

"**Kızan eşi tutuyor** deriz. Çocuğu bindiren vardır bi elli ayaklı. O çocuğu sırtına bindiriyor sırtta **kandan emzik** (eş) oluyor, çocuk ana karnında onu ağzına alır. Kızan eşinin gözleri olur onun bayağı kolları elleri olur. Çocuk ana rahmine düştümü, onu sırtına bindiriyor emzik oluyor sırtında, kandan emzik dokuz ay emiyor çocuk, çocuk doğdumu **kızan eşi onu** (çocuğu) **arıyor.** İlk çocukta çok olmaz üç dört çocuk oldumu üç dört gün bir hafta ağrıyor. Kızan eşi çocuğunu arıyor. Daha sonra kızan eşi yerine yerleşiyor." (Banaz, Bahadır köyü)

"Doğumdan sonra kadının onbeş gün sancısı olur. **Göbek ağrısı** olur. Kadının **karnı tutuyor** deriz. Çocuk çıktımı **çıbar eşi** kasıklara düşer çocuğu arar. Çıbar eşi çocuğun arkadaşıdır." (Uşak; Merkez Dağdemirler köyü)

"Kızan eşi deriz biz, çocuk doğdu yalnız kaldı vira ağrıtıyor yüreğini derler. Çocuk ağladımı temelli ağrı yapar. Kızan eşi ağrısı ilkinde az olurda ondan sonra diğerlerinde pek çok olur. O ağrıya **kızan eşi tuttu** deriz." (Sivaslı, Merkez)

"Kırk gün azcık azcık kanar kadın. Yumurtaı yağsız temiz kapta pişirir (çaputun üstüne yayar) oraya sararız kan diniverir.

Kadının ağrısı olunca da karında **çıbar eşi** olur, çıbar eşini elinle yavaşça bağlarsın, kasıklardan o da yerine yerleşir. Çıbar eşinin yerine su dolar onu bağlamazsan bir daha çocuk olmaz." (Sivaslı, Yayalar kasabası)

Yeni doğan çocuğun ağzına ilk yiyecek verilirken de bazı uygulamalara başvurulmaktadır.

"Boğazı iyi olan birine -Boğazını açiver derler o da kaşık ile ağzına şerbet damlatır. Ot yemez çöp yemeze (boğazı iyi olmayana) verdirtmeyiz. çok yesin de zayıf olmasın diye çocuğun ağzını boğazlı birine açtırırız." (Sivaslı, Yayalar köyü)

DOĞUM SONRASI

Doğum öncesi ve doğum sırasında yapılan uygulamaların yanısıra doğum sonrasında da kadın ve bebeğin etrafında gelişen birtakım dinsel

büyüsel uygulamalar vardır. Bu uygulamalar çocuk yürüyüp, konuşmaya başlayana kadar devam etmektedir.

Yörede yeni doğum yapan kadına kutsal bakılır. Yeni doğum yapan kadın ve çocuğun çevredeki bazı doğaüstü güçlerden etkileneceği düşünülerek, o güçleri etkisiz hale getirmek veya kadını ve çocuğu onlardan korumak için; dinsel büyüsel birtakım pratiklere baş vurulmaktadır.

Yörede yeni doğum yapan kadına **lohusa, kırklı** denir. Lohusa kadın dışarı çıkmaz ayak altında oturmaz **kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur, kırk güne kadar kabri açık olur** gibi söylenceler vardır.

Çocuğa ilk süt vermeye ilgili de yörede bazı inanış ve uygulamalar vardır.

“Çocuğa ilk süt çocuğun anası yıkandıktan sonra verilir yoksa süt mundar sayılır. (Sivaslı, Yayalar kabası)

“Aslında üç ezan gecesiyle beklemek lazım derler ama biz anne yıkan-dımı, süt inmişse çocuğu emziririz. Eğer kadının sütü yoksa başka bir ka-dın emzirebilir. Emziren kadın çocuğun **süt annesi** sütünü emdiği çocuk **süt kardeşi** olur. Süt kardeşler evlenemez. Sütün üstündekiler (önce doğanlar) evlenir, altındakiler evlenemez. **Süt aşığı çeker** derler.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Evvelden üç ezan gecesinde öyle emzirin **çocuk sabırlı** olur derlerdi, şimdi hemen emziriyorlar.” (Banaz, Bahadır köyü)

Yeni doğum yapan kadın cıbar eşi tutmazsa bir hafta sonra çalışmaya kıra gider. Kırklı kadın evde bebeğiyle yalnız bırakılmaz. Yanında biri mutlaka olur, yanında kimse olmazsa kadını ve bebeği **kırk basmasın, al basmasın, şeytan korkutmasın** diye bir takım pratik ve uygulamalara başvurulmaktadır.

“Kırklı yalnız kalırsa; al basması olurmuş, kırk basarmış derler, çocuğu da kırklı olduğu zaman şeytan değiştirir derler. Yerini değiştirmiş, çocuğun, çocuk **aydaş** (hasta) olurmuş, kırkı çıkasıya kadar lohusa ile çocuk yalnız bırakılmaz, yalnız uyuduğu zaman kırk basar. Yalnız koymasın, yalnız koymak zorunda kalırsan başına bismillah koyarsın, çörek otu, üzerlik, tuz, tavuk boku, bıçak kırkı çıkasıya bunları koyar, çocuğu bırakır gidersin.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Yalnız koymayız şeytan değiştiriverir, yalnız bırakmak zorunda kalırsak kapının ardına süpürge dayayiveririz.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Lohusa ve bebeği evde yalnız bırakmak zorunda kalırsak kapıyı açarız, çocuğun beşiğine demir koruz.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

Kırkın nasıl bastığını ve korunma yollarını yöre halkı aşağıdaki gibi anlatmaktadır;

“İki kırklı karşılaştığı zaman kırk basar; basmasın diye iğne değiştirirler, düğme para değişirler. Kedi kırkı basar, kedinin bastığı çocuk kurtulamaz. Eğer kediyi doğururken görmüşlerse, çocuğu götürür o doğuran kedinin üstüne koyarlar, çocuk kediyeye bassın diye. Cenaze basar, ayhali olan kadın cenazeye ve kırklı çocuğa bakmaz, çocuğun yüzü gözünü yara olur. Un basar; eve un geldimi çocuğu komşuya alır gideriz, un çuvalını öyle eve sokarız, çocuğu un çuvalının üstüne oturturuz.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Kırk çıkasıya yalnız bırakmayız, yeni gelin basar derler. Köyde biri öldümü ölü kırkı basmasın diye çocuğu muhakkak banyo yaptırıyoruz, et kırkı basmasın diye kardeşim dünyaya geldiğinde babam rahmetli et getirmiş anama ünledi.-Kız kız diye. Anam kardeşimi aldı dışarı çıktı babam içeri girdi anam, çocukla babamın ardından girdi.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Kırk basar bu evde çocuk doğdu, aynı evden cenaze de çıktıysa çocuğu kırk basmasın diye salın altından üç defa getirir götürürsün. İki kırklı karşılaşınca burda boncuk değişirler, iğne değişmezler çocuk iğne gibi olur. Köpek, kedi basar. Ölü olduğu zaman kırklı çocuğu suya sokup, kırkını yenileriz.” (Banaz, Gürlek köyü)

Yörede al basması inancı oldukça yaygındır;

“Al nasıl bir şey bilmem ki al basınca gelin hasta olur al basmasın diye al örteriz başına yalnız bırakmayız kadını.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Nasıl birşey biliyor musun **şeytan** gibi. Bir kere al basan kadını gördüm bağırıyordu gözleri kocaman kocaman çıkıyordu.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Evveli oğlan doğdumu al çekinirsin başına al basınca ölür diye bir oğlana bağlarsın, al basınca çocuk incelirdi.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

“Kırk basmasıyla al basması aynı şeydir.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Kadını da çocuğu da al basar. Al basınca, çocuğu al ile kundaklarız.”
(Sivaslı, Merkez)

Kırk basmasını iyileştirmek için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

“Üç yol ayırdında ocağa bir tencere koyarız, çocuklara sokaktan odun toplatırız. Orda bulunan **kızanlara** (çocuklara) para dağıtırız. Kırklı çocuk, tencereye konur, kazanın altına çocukların topladığı odunlar konur. -Ne pişiriyon ne pişiriyon diye sorana -Aydaş aş pişiriyorum deriz.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Bizim dağda Cabar Dede var oraya götürüp aş pişirirler. Sacayağın üstüne kazan koyarlar, çocuğu içine oturturlar, altına ateş koyuyormuş gibi yaparlar, sonra çocuğu çıkartırlar. Pişen aştan kepçe ile oradakilere yediriyor gibi yaparlar, orada bulunan çocuklara çerez ve para dağıtırlar.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Hocalara yıldızlamasına baktırız, aşure pişiririz. Yedi terslikten, yedi **çınkı** (odun) toplarsın, leylek yuvasından ot getirirsin, çınkılarını yakarsın. Kadın da çocuk da o suyla yıkanır.” (Sivaslı, Merkez)

“Üç yol ağzına sacayak, üstüne tencere kevgir korsun, tencerenin altına odun konur, çocuğu tencere ile kevgir üstünde çevirirsin. -Ben aydaş aş pişiriyorum gelinde yeyiverin deriz. Tencerenin içindeki sudan milletin ağzına kaşık kaşık yediriyor gibi yaparız.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

“Çocuk hasta olur zayıf düşer, bir deri bir kemik kalır, üç kere aydaş aş pişiririz, çocuk iyileşmezse yedi kere pişiririz, üç taş kor üstüne kazanı, kazanın içine de çocuğu koyarız. Gelen giden kazanın altına yalandan odun sokar çocuk iyileşir.” (Banaz, Gürlek köyü)

Araştırma yöresinde kırklama ile ilgili tespitler şöyledir.

“Çocuğun haftası geldimi kırklarız. Bugün cuma günü doğdu, haftaya cuma günü **hafta kırkını** yaparız. Kırklarken de kırk çakıl taş seçeriz, kırk bitesiyeye her hafta yaparız. Kırk tane çakılı bir beze çıkırlarız ibriğin altına atarız, ibriğe su koyarız, evvel anasını kırklarız, anasını kırklarız ki anasının kırkı çocuğu basmasın diye. Çocuğu kırk gün boyunca haftada bir kırklarız, kırk gün oldumu kırkında tam kırkını vururuz. Kırkında gene ön-

ce anasını suya koyarız, sonra leğene su koyarız, içine gümüş para atarız. altın atarız, yumurtayla kırk yumurta su ölçeriz o suyla çocuğu yıkarız. Daha sonra kırklı suyla anasının ve çocuğun ne kadar çamaşırı varsa yıkanır. O gün dıştan gelene bir tas su vermeyiz. Verirsek iyi olmaz derler. O kazanın dibinde kalan suyu el ayak değmedik bir yere dökeriz. Taş çıkısını da o gün çözeriz, suyla birlikte akar suya dökeriz. Akarsuya atarız ki herşeyi temiz kalpli olsun akarsu gibi işleri aksın gitsin. Kırkı çıktımı çocuk serbest artık nereye gidersen git kırklı çocuğun bezini dışarı sermeyiz. Kırklı çocuğun bezini el görmez derler. Serersek cin, şeytan çalacağına inanırız. Kırklı çocuğu kırkı çıkmadan gezdirmeyiz, **gezen olur** derler.

Çocuğu kırklamazsan hasta olur, cin şeytan peşine dolanır, tam kırkı vurmadın mı beyinle yattığın zaman kırk basar derler.

Kırkı çıkmamış çocuğu ateş kenarına, kapı eşiğine koyarsan o saatte çocuğu değiştirir derler. Yani şeytan kendi çocuğu ile bizim çocuğumuzu değiştirebilir. Ateş kenarlarıyla kapı eşiklerinde şeydan çok birikir derler.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Kırklı suyu **al varır**, (gelir) diye güzel bir taşa dökeriz. Böyle yaparsak çocuklar temiz kuvvetli olur.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Kırklı suya kırk taş çıkıyorsunuz onu atarız, kırk kaşık su dökeriz, kırk tas su dökeriz, kırk kaşık su dökerken **-Kırk kırk, elli elli çıksın gitsin** deriz. Kırkladığımız suyun içine bir de yumurta ve para atarız, yumurta gibi olsun diye, kırkladıktan sonra onları alır yetim çocuklara dağıtırız. Kırk taş kırk gün boyunca suyun içinde durur, o sudan sürekli **işlenir** (kullanılır). kırk bitimi taşlar çaya atılır. Çaydaki taşların içine atarız ki taşlar hasretlik çekmesin.’ (Banaz, Bahadır köyü)

“Kırk gün oldumu kazana yumurta ile kırk su sayarsın, suyun içine altın tarak atarsın, caminin etrafından kırk taş toplar onları da atarsın. (atik, çalışkan olsun diye) Anneyi ve çocuğu kırkladıktan sonra leğendeki suyu **yunganın** (damların düzeltildiği silindir tas) üstüne dökersin (yüreği taş gibi olsun diye). Kırk yapmazsak kırk basar kırklının evinden ateş alınmaz (çocuğun huysuz olur) kırklının evinden ekşi, acı, turşu, soğan, kibrit gibi şeyler verilmez.” (Uşak; Merkez Dağdemirler köyü)

“Kırk gün oldumu oluk altından kırk taş alır geliriz. Evveli herkes

ocağına kazan kurar herkes birbirinin kazanına çamaşırını eskisini atardı. Kırklandığımız gün kazana taş, altın gümüş atardık, ele eski attırmazdık -Biz kırklanıyoruz bizim kazanımıza eski atmayın, kazanımızdan su almayın derdik. Kazana sadece kadınla çocuğun eskisini atardık. Çocuğu tekne- de kırklar, artan suyu **yıldı** (damın üstündeki silindir taş) taşına ya da du- var dibine dökerdik. Kırklamayı onbeşinci gün, yirminci gün, kırkinci gün olmak üzere üç defa yaparız. Su olmayan yerde mecbur kalındığında susuz kırklama yapılır, Dört saat aralıklı yerde su bulamayacaksan susuz kırkla- ma yapılır.)(Sivaslı, Merkez)

Kırk çıktıktan sonra kadınla çocuğun gittiği evde yapılan bazı pratik ve uygulamalar vardır.

“Kırk çıktığı zaman ilk gittiğimiz evde ev **gevelenmesin** (farelenenme- sin) diye, ya çocuğa un sürülür, ya yumurta ya para verilir ya da yünlü bir şey varsa kırılır çocuğun bir yerine sokulur.” (Sivaslı, Merkez)

“Yumurta koyuverirler kundağına (çocuk güzel olsun diye), erkekse sakallı yaşlı dede olsun diye sakal yerine un çalarlar, kız ise saçlı olsun di- ye kafasına un çalınır.” (Banaz, Bahadır köyü)

Lohusa kadının çocuğunu sağlıklı besleyebilmesi için kendi sütünün olması gerekir. Lohusanın sütünün kesilmesini yöre halkı kendince bazı nedenlere bağlamaktadır ve sütün gelmesini sağlamak için bazı uygulama- lara başvurmaktadır.

“Bir kadının sütü olup da kesildimi, **şeytan çalmış** sütünü derlerdi. Kadın saf cahil göğsündeki bezi hemen yıkamayıp dışarı atarsa şeytan ça- lar derlerdi. Bir de kadının göğsünde **umma** olurmuş. Senin yemeğinin bu- harının kokusundan benim sütüm çekermiş. Sütün ne çekerse onu yersen süt geri gelirmiş.

Sütümüz bol olsun diye, bol bol yersin, süt, yoğurt, soğan, haşhaş, tatlı helva çok yersin. Biz çocuğa annenin sütü yoksa keçi sütü içirmeyiz keçi şeytandır. Koyun sütü içiririz. Koyun melektir. İnek sütü içiririz.” (Ba- naz, Gürlek köyü)

“Sütü kesilen kadına camızın bitini ekmeğin arasına kor yedirirler” (Banaz, Bahadır Köyü)

“Sütü kesilen kadına ak fasülyeyi; su, yağ katmadan pişirirler, iki

göğsün arasına bağlarlar, o damarlardan süt indirir. Eğer nazardan süt kesilmişse kırmızı ile yeşil ipi birbirine katar boyunlarına bağlarlar, sütü gelene kadar o bağ kadının boğazında kalır.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

“Sütü kesilen kadına börülce mercimek vururuz, sütü insin diye yılan balığı yediririz.” (Sivaslı, Merkez)

“Kırk basar derler, kedi kırkı basınca, yılan kırkı basınca kadının sütü kesilir. Süt istemeye giderler; incirlik var burda sütü olmayan kadın para, çerez götürür oraya, incirin yaprağını koparır ondan süt akar, -Cenab-ı Allah bundan nasıl süt akıtıyorsan benim çocuğumun da nasibini ver der. Para ile çerezleri oraya koyar, kızanlar gider o parayı alır çerezleri de yer kadının sütü şarıl şarıl gelir.” (Sivaslı Yayalar kasabası)

“Sütü kesilen kadın süt pınarına gider, tavşan kellesi yer, kendir yer, kuşbudak ağacının yapraklarını kaynatıp suyunu içer.” (Sivaslı, Tatar Kasabası)

“Nazardan süt kesilirse veya çocuğa nazar değerse çiğnenmedik bir yerden toprak getirilir, buna **köstebek toprağı** denir. Bunu ocaklı bir kadın yapar, toprağı çamur haline getirir, çocuğun her yerine yüzüne gözüne her tarafına eliyle bağlar.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

Araştırma yöresinde çocuğun ilk dişi çıktımı, dişleri sağlam, düzgün olsun, kolay çıksın diye buğday, fasulye, nohut kaynatılır, sağanlara konur ev ev dağıtılır. Buna **dişlik, diş düğünü** denilmektedir.

Yörede çocuk doğar doğmaz ebe tarafından göbek adı konmaktadır. Ölü de doğsa çocuğa göbek adı konur. Kız olursa ekseri; Havva, Fatma, Emine adları konur, erkek olursa; Mustafa, Mehmet, Ahmet adları konur. Yöre halkı mahşerde çocukların göbek adı ile çağrılacağına inanmaktadır.

Çocuğun asıl adı bir takım pratik ve uygulamalarla konulmaktadır.

“Eskiden çocuğun adını dedesi varsa dedesi koyardı. Dede sabah, öğle, akşam ezanından sonra namazını kılar çocuğun kulağına adını -Ali Ali Ali diye duyurur. -**Ali** diye bağırır biz de duyarız.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Çocuğun adı ezanla konur, ezan sağ kulağına okunur.” (Uşak; Merkez, Dağdevirenler köyü)

Çocuğa ad konulurken birçok şeye dikkat edilmektedir. Bunları önem

sırasına göre şöyle sıralayabiliriz.

Ataların (ebe, dede) adı konur,

Kuran'dan isimler konur,

Çocuğun doğduğu günle ilgili isimler konulabilir, (Ramazan, Bayram)

Tabiat adları ile ilgili konabilir, (Bahar)

Kadın hep erkek doğuruyorsa kıza dönsün diye Dursun. Durdu,

Kadın hep kız doğuruyorsa erkeğe dönsün diye Döne, yeter, Kafi.

Kadının çocukları doğup ölüyorsa yaşasın diye Yaşar, Dursun ve yeni adlar konulmaktadır.

Yörede doğum yaptıran kadına; elbise, yazma, kına, bir kalıp sabun ve para gibi doğum yapan kadının gönlünden ne koparsa o verilir.

“Ölü doğan çocuğa göbek adı verilir, orada adı ile çağırılacaktır. Çocuğu yurlar, yıklarlar, kefenlerler, namazı kılınır. Bir süre yaşayan çocuğa da aynısı yapılır, bir süre yaşayan çocuğun hayrı edilir, kefareti verilir, çapa katmeri dağıtılır.” (Sivaslı, Yayalar kasabası)

“Ölü doğan çocuk yıkanmaz bir bezin içine konur, cenaze namazı kılınmadan gömülür.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

Doğumda ölen kadına **lohusa gitti, kırklı gitti şehit oldu** derler.

DOĞUMLA İLGİLİ TESPİT EDİLEN DİĞER ADET VE İNANIŞLAR

- Yörede oğlan çocuk makbuldür;

(“Kız doğunca evin kargıları bile ağlarmış; kız kırar da ocakta yakar diye.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Erkek çocuk ocak yakacak, kızlar çeyizini doldurdumu gidecek el ocağı yakacak.” (Uşak; Merkez, Dağdemirler köyü)

“Kadın doğum yaptımı saçıyla yüzünün terini silerler, böyle yapınca kadının yüzü kar gibi ağrıverir güzelleşir.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Hamileyken kötü bir şey yapmayız doğum zor olur diye. Hamile kadınlar doğuma yakın örgü ipi alırlar, ipi kucaklarına koyarlar eteklerinin altına götürüp götürüp tek tek (çile halinde) kocakarılarına ve dul kadınlara dağıtırlar. Aynı şekilde kolay doğum yapalım diye iğne de dağıtırlar.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Çok kız doğuranlar, eteklerine taş doldururlar”

Eriği taşıdım.

Kızı kodum da

Oğlana başladım.

diyerek erik ağacını taşlarlar.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Doğum zorlaşınca, gelin kaynanasına kötülük yapmıştır diye düşünülerek, kaynanasının elinin kirli suyu kadına içirilir.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Kırklı kadının yanına çok para sokulmaz, kırk basar, iki kırklı karşılaşıncı çocuk arı olsun diye para değişilir.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Kırk kazanını Salı, Cuma, Cumartesi günü kurmayız. Onu Takip eden gün kazan kurarız.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Çocuğun kırkı çıkasıya kadar bezini dışarda bırakmayız **ay okşar** derler. Çocuk hasta olur.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Hep kız doğurana, **yörükler anası** denir.” (Banaz, Bahadır köyü)

“Kadın hep kız veya oğlan doğuruyorsa terse dönsün diye son doğan çocuğun eşi yırtılır ters çevrilir.” (Sivaslı, Merkez)

“Çocuğu doğup yaşamayanlar, cenazenin tahret bezini, çocuğa köynek diker. çocuk doğunca onu giydirebilirler.” (Sivaslı, Merkez)

“İkiz çocuk hamileliğinde kadın yattımı orta kısım çukur kalır.” (Sivaslı, Yalyalar kasabası)

“Perşembe günü ana rahmine düşen çocuk dilsiz sağır olur.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Kandil gecesi ana rahmine düşen çocuk hayırlı olur.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Evde yatır, dede mezarı varsa o evde ana rahmine düşen çocuk sakat olur.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Sonun gelmesi gecikirse bardağa üflettirirler, kadının elinde oklavayı döndürtürler.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Kadın kolay doğum yapsın diye; kadının sancısının tuttuğunu bilen biri dışarıya (köyün dışına) gidiyorsa o gelesiye doğum gecikmesin diye onu kadının üzerinden üç defa atlattırırlar.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“El gibi bir şey vardır **Fatma Ana adı** Fatma Ana elinden içmiş katarma kat-sın Allah denir ve onunla su içilir.” (Sivaslı, Tatar kasabası)

“Çocuğa göğsümüzü hemen vermeyiz, göğsümüzde ciğit olur (siyah leke) üç ezan geçtikten sonra göğsümüze soğan süreriz Bismillah ile, önce sağ göğsümüzü ezan okunurken veririz.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Çocuğu yaşamayan kadınlar yedi tane Mehmet adlı evden **parça** (bez) toplar o parçalardan çocuğa elbise dikilir. Doğan çocuğa o elbise giydirilir.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Eskiden çocuk kızamık oldumu bol tatlı yedirirdik, çiçek çıkardımı çocuğa elma, et yedirmezdik. Et yedirsek ben kalırmış üzerinde.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Aşerirken balık yersen balık elde kayar ya, çocuğun da gözleri kayar derler, tavşan yersen çocuk tavşan gözlü olur.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Hamileyken saçlarımızı kestirmeyiz çocuğun ömrü kısa olur.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Aşerirken karnında çocuk var günah yapmazsın, bilhassa üç aylık dört aylık oldumu çok dikkat ederiz. Büyüklerimiz der ki melayikeler gelirmiş el ayak koymaya. Kaş, göz, burun ayrı ayrı konuyor. Gece konuyormuş onun için gece çok dikkat edeceksin. kocanla birlikte olduğun zaman fazla cunup kalmayacaksın. Yoksa melayikeler çocuğun yanına gelemes, çocuk ondan sakat olurmuş.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Yaşamayan çocuklara yaşasın diye eşek sütü içiririz.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Doğumdan bir ay öncesinden başlayan sancılara **gün ağrısı, ay ağrısı** deriz.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Kızın ağrısı; güdük, güdük olur kasığından tutar, kısa gelir hemen gelir geçer, oğlan ağrısı; kasığından gelir, beline vurur, oğlan ağrısının şiddeti ve süresi uzun olur, kızın ağrısının süresi kısa olur hemen gelir geçer.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Doğum kolay olsun diye kadın üzerinde bağlı ne varsa hepsini çözer.” (Banaz, Gürlek köyü)

“Hamile kadın cenazeye gitmez cenaze; -**Üstüme dolu karın geliyor** dermiş. Günahmış ölü yanına hamile varınca çocuk doğduğu zaman uğuru uğürüverirmiş (Hasta olurmuş).” (Banaz, Gürlek köyü)

“Kadın kırklyken ateş kenarına yatmaz su kenarına yatmaz, yatarsa hasta olur şeytan dokunur derler (kanlı olduğu için). (Banaz, Gürlek köyü)

SONUÇ

Uşak'ın Bazı Yörelere Doğum Adetleri adlı makalede tespitler incelendiğinde; doğum adetleri çevresinde birçok dinsel büyüsel uygulamaların yer aldığı bireyi ve çevresindeki insanları adeta bu uygulamaların yönettiği görülmektedir.

Uşak ilçe ve köylerinde doğumlar artık diplomalı ebeler tarafından yaptırılmakta, köy ebelerine zorunlu kalmadıkça, doğum yaptırılmamaktadır.

Ancak yapılan tespitlerde çocuğu olmayan kadınlar; daha çok doktora gitmenin yanısıra, köy ebelerinin yaptığı halk hekimliği türünden uygulamalara da başvurumaktadırlar. Özellikle uygulamaların dinsel boyutu daha yaygın olarak halen uygulanmakta, çocuğu olmayan kadınlar; hocaya gitmekte, tekke ve türbelere bağlanmaktadır.

Geçiş dönemlerinin etrafında birçok gelenek, görenek, töre ve inanç sistemi kümelenmiş durumdadır. Bunlar o toplumun kültürel yapısını veren en önemli verilerdir. Maddi ve manevi kültür öğelerini oluşturan bu uygulamalar zaman içinde birçok değişikliğe uğramıştır.

Değişim incelendiğinde maddi alandaki kültürel unsurların daha hızlı değiştiği, manevi alandaki kültür öğelerindeki değişimin daha yavaş olduğu saptanmıştır. Bunlara örnek olarak eskiden tavanlara asılı olan salangaçların yerini beşik ve çocuk karyolası almış, geçmişte çocuk toprakla kundaklanırken günümüzde normal beze geçiş olmuştur. Geçmişte bebek hazırlığı yapılmazken, günümüzde doğum yapacak kadın ve çevresindekiler yoğun bir doğum hazırlığı yapmaktadırlar.

Konunun inanç yönü incelendiğinde ise, günümüzde halen yoğun bir şekilde kırk basması, al karısı inancının olduğu, bunlardan korunmaya yönelik uygulamalara geçmişte olduğu gibi günümüzde de rastlanmaktadır.

Gelişen teknolojiyle birlikte tabii ki birçok değişim gözlenmektedir. Örneğin; Geçmişte iki kırklı karşılaştığında kırk basması inancı yaygınken bugün hastanelerde; yeni doğum yapmış kadın ve çocuklar birarada kalmaktadırlar. Bunun yanısıra; hastanede doğum yapan kadınların al bağladığı saptanmıştır.

Hastanede doğum yapıp birçok kırklıyla birlikte kalan kadın ve çocuk eve geldiği andan itibaren dinsel ve büyüsel birçok pratik ve uygulamalar-

la karşı karşıya kalmaktadır. Kadın ve çocuk evde kırk gün boyunca yoğun bir koruma altına alınmakta geçmişte yapılan uygulamaların birçoğu (oda-ya ekmek kırıntısı, makas, bıçak, süpürge) hatta iki kırklı karşılaştığında üzerinden herhangi bir şeylerini değiştirmek vb. uygulamalar halen yapılmaktadır.

Doğumun kolay olması için doğum esnasında yapılan pratik ve uygulamalar yapılmamakta ancak kadın doğum için hastaneye giderken arkasında evde kalan biri kilitli dolapları kadının sandığını, ilikli düğmeleri açmakta kadının yaşadığı evde kilitli birşey kalmamasına özen göstermektedir.

Aşerikliği sırasında yapılan pratik ve uygulamaların birçoğuna günümüzde de rastlanmakta kadın ve çevresindekiler bu dönemde kendilerini yapmaya yükümlü gördükleri şeyi yapmakta; kaçınmaları gereken şeylerden de kaçınmaktadırlar.

Yeni doğan bebeği bazı doğaüstü güçlerden korumak için; geçmişte olduğu gibi günümüzde de çocuklara nazarlık takmaya özen gösterilmektedir.

Bu örneklerden de görüldüğü üzere, maddi alandaki değişimin hızlı bir şekilde olmasına karşın; inanış sistemlerinde hissedilir bir değişim saptanmamakta, yapılan pratik ve uygulamalar şekilde farklılık gösterse bile içerikte geçmişte üstlendiği işlevi günümüzde de karşılamaktadır.

Dinsel büyüsel içerikli pratik ve uygulamalar incelendiğinde; özellikle dinsel uygulamalar incelendiğinde genellikle hocaya, tekke ve türbelere gitme eylemi ve burada yapılan pratiklerin halkı ruhsal olarak rahatlatığı ve toplumun psikolojik, gereksinimlerine yanıt verdiği gözlenmektedir. Psikolojik gereksinimlere yanıt verme yönündeki işlevselliği de bu türden uygulamaların geçmişte olduğu gibi günümüzde de varlığını sağlamaktadır.

Dinsel ve büyüsel uygulamada taklit ve temas büyülerinin içiçe olduğu görülmektedir. Araştırma yöresinde doğum olayında değişen kültürel yapı ve gelişen teknolojiyle birlikte geçmişe göre farklılıklar olmasına karşın günümüzde de halkı doğum olayında bir takım dinsel büyüsel işlem ve uygulamaların yönettiği saptanmıştır.

KAYNAK KİŞİLER

Adı : Meliha
Soyadı : Pehlivan
Doğum Yeri : Sivaslı Tatar Kasabası
Yaşı : 65
Mesleği : Ev kadını (Köy ebesi)
Öğrenim Durumu : Okuma yazma var
Medeni Hali : Dul
Köyden hiç ayrılmamış

Adı : Ümmü Gülsüm
Soyadı : Öztürk
Doğum Yeri : Sivaslı Yayalar Kasabası
Yaşı : 78
Mesleği : Ev kadını (Köy ebesi)
Öğrenim Durumu : Okuma yazma var
Medeni Hali : Dul
Köyden hiç ayrılmamış

Adı : Hacer
Soyadı : Samancı
Doğum Yeri : Sivaslı Merkez
Yaşı : 77
Mesleği : Ev kadını
Öğrenim Durumu : Okuma yazma var
Medeni Hali : Dul
Sivaslı'dan hiç ayrılmadı

Adı : Fadime
Soyadı : Çakal
Doğum Yeri : Yaşamışlar Köyü

Yaşı : 67
Mesleği : Ev kadını (Köy ebesi)
Öğrenim Durumu : Okuma yazma yok
Medeni Hali : Dul
25 yaşında Dağdemirler'e gelin geldi.

Adı : Gülnaz
Soyadı : Karakaya
Doğum Yeri : Banaz Bahadır Köyü
Yaşı : 59
Mesleği : Ev kadını (Köy ebesi)
Öğrenim Durumu : Okuma yazma yok
Medeni Hali : Evli
Köyden hiç ayrılmadı

Adı : Kıymet
Soyadı : Coşkun
Doğum Yeri : Banaz Gürlek Köyü
Yaşı : 48
Mesleği : Ev kadını
Öğrenim Durumu : İlkokul
Medeni Hali : Evli
1991 yılında Uşak Elmalıdere
Mahallesi'nde yerleşti.